

Մ Ս Բ

ՄՏԵՐԻՄ ԺՈՂՈՎՐԳԵԱՆ

Հաբաժը երկու անգամ
կը հրատարակուի :
Ստորագրութեան տեղն
է իմամ Ալի խան վա-
րի յարկը թիւ 15 :

Տարեկան գինն է կանխիկ
դրուշ 100 :
Դուրսերէն բաժանորդ
եղաները փոստային
ծախքը վճարելու են :

ՅՈՒՆԻՍ 10

Գ. ՏԱՐԻ 1863

ԹԻԻ 18—19

ԵՄԷ ՄԱՐԴԷՆ

ԸՆՏԱՆԵԱՅ ՄԱՅՐԵՐՈՒ ԴԱՏԻԱՐԱԿՈՒ
ԹԻԻՆԸ

Տէս Թիւ 14—15.

ԳԼՈՒԽ Ը.

Ազդի դատարարական և անոր անբա-
ւական ըրաւուն վրայ :

Մանկամարդ կին մը որ աշխարհի
մէջ կը մտնէ, ուրիշ բան չի տեսներ
եթէ ոչ իր ընդունալնութեանը ծառա-
յող բաներ : Երջանկութեան վրայ ու-
նեցած չլիթ գաղափարը և իր բոլորտի-
քնն եղած բաներուն ազմուկը՝ կարգի-
լէ որ բնութեան ուրիշ բաներուն ծայր
չլի : Վ. օրէնքն ճառ բնադանդութեան :

Որչափ ծնողք իրենց դստերաց կըր-
թութիւնը կատարեալ ըրած կը կար-
ծեն, երբ անոնց ուսուցիչներ կը վար-
ձեն : Տիկին Պետիկէ. ճառ 'ի վերայ դաս-
տարանութեան կանանց :

Իւրաքանչիւր մարդու բնածին կատա-
րելութիւնը յայտ բերել. ահա դատա-
արարական նպատակը : Գաւար :

Յէնէլսէն և Ռուսոյէն 'ի վեր, մար-
դոց մէջ յառաջագիւնութիւն եղաւ, և

կանանց դատարարականութիւնն ալ օգուտ
տեսաւ : Այլ ևս վէճ չկայ սա խնդրոյն
վրայ թէ արդեօք կանայք հրահանգել
արժան է, կամ թէ ի՞նչ աստիճան հը-
րահանգել արժան է : Կանանց միտքը
զարգացնելու վրայ ամեն մարդ միաբան
է. մանաւանդ ոմանք աւելի յառաջ կ'եր-
թան. անոնց արուեստագիտութեան տա-
լանդ ալ կը շնորհեն, և դիտութեանց
վարդապետներ կը բռնեն : Կանայք հի-
մա համարարանի ուսմանց վրայէն քե-
րելով կ'անցնին. բայց բոլոր աս ուսմանց
մէջ տակաւին իրենց բուն մտքով խոր-
հելու սկսած չեն. գարոցական տետրակ-
ները միայն անոնց ըզնղն մէջ կը տը-
ղաւորուին. ուստի, երբ կ'իրքերը կը
համնին, (կ'իրքեր՝ օրոնց դէմ որչափ ա-
ռաքինութեան վարժութիւն, որչափ հո-
գւոյ զօրութիւն, որչափ կրօնական ը-
կեցբունք հանենք բաւական չէ), երբ,
կընենք, այսպիսի կ'իրքեր կը համնին,
մեր կանանց մատուրները դաշնակ հար-
կանելու կ'իրթ կը դանուին, անոնց յի-
շողութիւնը բերնուց բան խօսելու վարժ
է, բայց անոնց անձն 'ի բուն է : Ահա
ուստի, քիչերն 'ի բաց առնելով, մեր
զարուն կանանց տրուած կրթութիւնը,

ասով հանդերձ մանր մանր ջերմեռան-
դութիւններ : դպրոցի բարոյական մը ,
հարեանցի տաղանդներ , զուարճութեան
սէր , կենաց բոլոր բաներուն տգիտու-
թիւն , և վերջապէս՝ սիրելու և սիրելի
ըլլալու պէտքն անոնց կը սորվեցնէ :

Ոչ թէ աս դաստիարակութիւնն ալ
իր պայծառ կողմէ չունի . բանգի ընկե-
րութեան մէջ ճաշակ և արուեստագի-
տական կերպեր , աւելի չնորհք : սովո-
րականէն վեր հանգամանք կը մուծանէ :
Դքսուհին և քաղաքացւոյն կինը կամ
դուստրը (եթէ տակաւին դքսուհի կայ ,
եթէ տակաւին քաղաքացի կայ) սրահ-
ներու մէջ սքանչելի տաղանդներով իրա-
րու հետ կը մրցին . կին մը կը յօրինէ
քերթուած մը որ ի նպաստ Յունաց կամ
Պարսիացոց (Լեհաց) կը վաճառուի .
ուրիշ կին մը կը նկարէ տախտակ (քաղ-
ւոյ) մը որուն գինը բարեպաշտ գործի մը
կը սահմանուի . ամեն կին վայելուչ և
առանց սխալի կը գրէ . Սէվինեէի և
Լաֆայէթի գրիչները գրեթէ հասարա-
կաց եղած են : Այսպէս դաստիարա-
կութիւնն առ տակաւ տակաւ ընկերու-
թեան մէջ հաւասարակշիւ կ'ըլլայ . դաս-
տիարակութեան միօրինակութիւնը ռամ-
կապետութեան զօրաւորագոյնն է . և
չեմ կարծեր թէ նորանշան բան մը ըսած
կ'ըլլամ , եթէ սխալելու ըլլամ թէ աս
տիճաններու հաւասարութեան համար
աւելի նպաստաւոր եղան կանանց տա-
ղանդները քան թէ մեր աղգային ժո-
ղովներուն բոլոր վճիռները միանգամայն :

Մեր ամենէն նորաձև սրահները մը-
տէք . տեսէք այլ և այլ տիպէ մար-
դիկ կանգուն կեցած , և գրեթէ մի և
նոյն ասուէ հանդերձ հագած են : Մին
սեղանաւոր է , միւսը Մարդիկ . այլ ոմն
ճարտար , և այլ ոմն ատենակալ : Աղէկ
թէպէտ անոնց թուի հանդերձները
միակերպ են , սակայն անոնց լեզուին , և
կենալուն մէջ այնպիսի գրոշմ մը կայ
որ անոնց խտիրն ու աստիճանը կը յայտ-
նէ : Բայց կանանց մէջ այնպէս չէ . ու-

նոնց չնորհալի շարժումներէն , կերպե-
րուն վայելչութենէն՝ ամենը ծննդեամբ
և աստիճանով հաւասար կը կարծես .
ամենուն վրայ մի և նոյն հրահանգը , մի և
նոյն հրապոյր , արուեստի մի և նոյն ճա-
շակը կը տեսնես : Նօտարի մը դուստրը
պաղատականի մը , սեղանաւորի մը կամ
զօրապետի մը դասերէն չես կրնար որո-
շել : Կը տեսնես գեղեցիկ խումբ մը որ
դաշնակին բոլորաթիւը շարուած է . Քօս-
տինի մէկ կտորը նուագելով այնչափ
կայծիւն (ծափաձայնութիւն) կ'ընդու-
նի , որչափ Խալապի դերասանաց խումբ
մը . բայց ան չքնաղ խումբին մէջ նը-
ռագողներն ո՞վ են . բժշկի մը կին ,
Գաղղիոյ ատենակալի մը դուստր , մար-
գիզուհի մը , արուեստագիտի մը դուս-
տրը և գործակալի մը կին . ասոնք ուրիշ
բանով չեն որոշուիր բայց իրենց տաղան-
դին առաւելութեամբ : Հիմա , դար-
ձուր աշուրներդ ան անպաճոյճ բայց ըն-
տիր զարդու զարդարուած տիկնոջ վը-
րայ որ ամենուն մտադրութիւնն իրեն
ձգած է . մեր գեղեցկագոյն դքսուհի-
ներէն մէկն է : Տես , ինչ սիրուն ժպիտ-
ներ կ'առնէ և կուտայ ուրիշ օրիորդի մը
որ եկաւ անոր քով նստաւ : Արդարեւ
երկու նշանաւոր կանայք են . դքսուհին
իր որդւոցը Լատիններէն կը սորվեցնէ և
վէպեր կը յօրինէ . միւսը տողեր (ոտա-
նաւոր) կը շինէ , բանաստեղծ է և գե-
ղեցիկ . դարուն Կորինէն է . անոր
փառքն՝ ազնուականութիւնն է : Այս-
պէս , ան չքնաղ խումբին մէջ՝ ուր ա-
մենայն ինչ խառն է , ծնունդ , մեծու-
թիւն , տիտղոս , աստիճան , այն չքնաղ
խումբին մէջ բնաւ արատ չկայ . դեղեց-
կութիւնն ամեն հայեցումով իրեն կը
ձգէ , տաղանդը կ'որոշէ աստիճանը , և
դաստիարակութիւնը հաւասար կ'ընէ :

Ապաքէն , եթէ կանանց կենսոյն գոր-
ծանոցներու և տօներու մէջ միայն սի-
տի մնար . եթէ անոնց գործը՝ զարմացը-
նել և հաճոյ ըլլալ և եթէ ըլլար , այն-
պիսի երեկոյթներու (սոսաբէ) դաստիար-

նիկմարդուն ծախահար ըլլայ, արուեստագիտի մը ձեռքն ու ոտքը : Աս ալ ընդունայնու թիւն է :

Ահա ասիկ գիրքեր, որոնց մէջ ճաշակն ընտրութիւն պիտի ընէ . հաւատարմիկ Բասին, Լաֆոնդէն, Ֆլենելոն, Պոսիւէ, Բասդալ, Լամարգին, Պերնարտէն տը Սէն Բիէր : Արդ, աղջկան մատաղ ոգին ընդարձակէ, մեծատուն խորհուրդներով կազմէ, յարգարէ . իմաստուն խրատներով զօրացուր . դեղեկին զգացումն անոր մտքէն ցայտել տուր, զգացում՝ որ երկնաւոր լոյս է զոր Աստուած անոր սրտին մէջ դրած է : Բայց ինչ . իմ դասերս, պիտի ըսես, աղջիկ մը զիտուն ընելու համար չեն : Ըսել կ'ուզես թէ մեր նպատակը յիշողութիւնը լնու միայն է : Այո, քանի մը տող բերնուց ստրկած է, աշխարհագրութենէ, ժամանակագրութենէ, պատմութենէ կրնայ խօսիլ . քանի մը թուական, քանի մը դիպուած պատմել գիտէ . բայց ասոնք ոչ ապաքէն ջնարակ են որ կարասոյ մը երեսին փայլուն կուտայ . ոսկեզօծութիւն մը՝ որ անարգ մեծադիմ ալ ոսկեղ երեւոյթը կու տայ : Այսպէս է, պիտի ըսեն, ոչ այլ ինչ է բայց նորը ծեփ կամ գրուադ մը . բայց փոյթ չէ, բաւական է որ պղնձը չերէ : Միշտ ընդունայնութիւն :

ձմարիս է որ քանի մը կրօնական կրթութեամբ աս զեղծումը մեղմելու ջանք կայ . բայց այս վանական կրթութիւնը մեր դաստիարակութեանը մէջ միւս նսարգէլք է : Գու աղջիկդ աշխարհական զարդօք պնէ կուտաս, անոր երաժշտութեան վարպետ, կաքաւի վարպետ կը բերես, յետոյ կաքաւի երթալ և խնջւթներուն մէջ երեւիլ կ'արգելու : Մէկ կողմանէ աշխարհք արհամարհել, միւս կողմանէ այնպիսի ուսմունք՝ որ անոր աշխարհական ճաշակ կ'ազդեն : Ընտիր ընտիր թատերական յորինումներով աղջկան միտքը կը զարդարես, և տեղարաններն անոր կը փակես . և կ'ընես

թէ դերասանները վատանուն մարդիկ են . կուսական վիճակն կը գոյլես, և կը հրամայես որ ամուսին առնէ : Միշտ քայլ մը յառաջ և քայլ մը յետս . փորձութիւն մը կը յարուցանես, ու բարոյական խրատ մը կուտաս . մեղքի մը կը պատրաստես, ապա խիղճը կը յորդորես : Հնգետաւաններօրդ և ինչ և տաւաններօրդ դարերուն ողորմելի խառնուրդը, որ կը ջանայ միւսոյն անձն ապաշխարող միանգամայն սչրող ընել . սրահներու ցանկալին՝ միանգամայն վաճի մը հրեշտակը յարգարէ : Նախ տես թէ քրիստոնէական վարդապետութեան ու օրերայի մը մէջ ինչ մեծ խտիր կայ, ապա խորհէ որ ամուսնացող աղջիկ մը կրնայ քսան և չորս ժամու մէջ, յանգագոյս, և որ աւելի ցաւալին է, առանց զգուշութեան դարմանի, մէկէն միւսին անցիլ : Աս երկու հակադակները բռնի իրարու միանալով, անգէն ի սկզբան իրարու կը զարնեն, և աշխարհիս պատրանացը մէջ՝ կիրքերը նախապաշարմանց հետ կուռելու կը սկսին, մինչ խեղճ անձը զօրութենէ և իմաստութենէ ամենեւին անմասն է : Խղճին մէջ անգամ ապաստան չունի . ինդիրը յայտնի է . պէտք է որ նոր հարսն իր ամուսինը դատապարտելոյ տեղ դնէ, և կամ անոր հետ զինքն ալ դատապարտելոյ տեղ դնէ յանձն առնու : Ահա մեր յառաջատեսութեանը և իմաստութեանը, այսպէս դաստիարակութեանը մեզ՝ օրէնքը կամ բնութիւնը կարեւոր խոցելու կը բռնադատէ : Միշտ անկման կերթանք, և այնպիսի անկման որ անդունդի մը եզերքն է :

Այսպէս մեր հաւատքն ու մեր դիտութիւններն իրար թշնամանելու համար միայն իրարու կը պատահին . պատերազմը մեր մէջն է, մեզ կատուտ կողմուտ կ'ընէ . և մեր դաստիարակութեան վախճանն ուրիշ բան չէ եթէ ոչ ան պատերազմին արհաւիրքը տարածել : Ան ամեն իրարու հետ անմիաբան տարրները, ան ամեն իրարու հակադակ սկզ

ԼՅՂԻՅԻՆ

Սուրբ Փրկչի վանուց վրայոք բազմահատոր մատեններ կաղմելու նիւթ թէպէտ չեն պակսիր, բայց մենք բարեկամներուս մէկուն առածը չհաստատելու համար գեղեցիկ խորհրդածութեան մէկ նիւթը միայն ՚ի միթիւորութիւն ազգասիրաց աւետենք: Լուրերնիս չհաղորդած բարեկամներնուս ըսածին վրայ ընթերցողք հետաքրքիր չթողւոյ համար նախ զայն պատմենք:

Յայտնի է մեր Աղգային թերթերուն ժամանակ ժամանակ՝ Սուրբ Փրկչի վանուց վրայ փոթորկալիւ լուրեր հաղորդելնին. աղէկ չեմ յիշեր ո՞ր թերթն ըլլալը, սա խիտ աղէկ կը յիշեմ որ բաւական մարդկանց ծիծաղը շարժեց երբ ըսուեցաւ՝ «Աղբա՛ր, Լորտ ձօն Ուրսը՛ երբ իր ազգին վիճակներուն վրայ գրիչ ձեռք առնու՛մ կը չիթի թէ ո՞ր դուռտին վրայ կամ ո՞ր երկրին վրայ գրէ. Զիջաստանս՝ թէ Հնդկաստանու, Սմերիկոյ՝ թէ Նորն Աւստրալիոյ, Յոնիական կղզեաց, եւայլն, եւայլն: Խեղճ Հայ Տէքլճաբէ՛ր՝ ճակատնին մամուն ալ գնեն. ամենէն՝ ընդարձակ ապարէզը եւ խառնէ գունէն դուռն երածին պէս Փրկչի հանգիստ կ'առնու. Առ ի՞նչ է աղբար... բայց ի՞նչ հարկ կայ մեացորդն բռնելու: Կենք խոստմունքնիս կատարելու համար ահա մայիս 26 կիւրակէ աւուր նշանաւոր մէկ անցըը՝ նամակալիւ բարեկամնուս կը թողունք դատմել:

«Բարեկամ.

«Նախընթաց կիւրակէ մայիս 26, մինչդեռ աղգայինք Հիւնքեար Խսկէլէսի գեղեցիկադիր զբօսավայրին վրայ մեր աղգային Սահմանադրութեան Գ. Տարեգարձը կը տօնէին, ուրախ եմք ըսելու ականատես բարեկամներէ լուրով, Ս. Փրկչեան վանուց այն ամենակարեւոր հաստատութեան մէջի պատուարեալք ալ նոյն ընդհանուր խնդակցութեան մաս.

նակից ըլլալու համար վարժարանին տնօրէն արգոյ Գրիգոր Էֆէնտինն որոշմամբ, նոյն առաւօտ, Գեղիցի Տէր Յովհաննէս Պ. վարդապետը վանուց մէջ հանդիսաւոր շնորհարաշխութեան խորհուրդ կը մատուցանէ՝ եւ զգեւտաւորեալ՝ դպրոցական աշակերտաց քաղցրանուագ ձայնիւր զկարօտեալներն օրհնելու տիտիւրու համար վանուց ամեն կողմը կը շրջի. յետոյ ոտիորականէն մեծ տարբերութեամբ՝ ընդհանուրին ճաշը մատակարարուելէն վերջը՝ բոլոր աշակերտք որոց թիւն հարեւրի կը հասնի, վանուց դիմացի մարդադէտինն ելլելով՝ Սահմանադրութեան աղգային երգեր կը նուագեն եւ հոն բաւական ժամանակ վանուց ընդհանրութեան հետ զբօսելն զկնի՝ երեկոյին դարձեալ երգոց ձայնիւ մօտն եղած Սուրբ Յակոբայ եկեղեցին երթալով՝ Հանգստեան աղօթքնին կատարելէն վերջը բարեկարգութեամբ կը վերադառնան ՚ի Հիւանդանոց, առաջագոյթ Կայսեր կենդանութեան, Աղգիս պայծառութեան եւ օրհնեալ Սահմանադրութեան անխախտութիւն մաղթելով:

«Արգոյ բարեկամ, խի՞նդութեանս առիթը ասկէ աւելի է զոր ձեզի կը հաղորդեմ: Մայիս 30, հինգշաբթի օրն ալ, Սուրբ Փրկչեան ուսումնարանին աշակերտք այն ինչ ժամը եօթին միջոցները վանուց դիմացի ծառնոցը կ'զբօսուին, յանկարծ աղգային երգոց քաղցրանուագ ձայներ կ'առնեն, եւ տեսնելով որ Սահմանադրութեան մեր Հայ Հռովմէական եղբարց Ս. Աստուածածին եկեղեցւոյ վարժարանի աշակերտներն են, իրենց մեծարդոյ վարժապետաց տնօրէնութեամբը զայդ զայդ ՚ի կարգ Կայնած քաղցրաձայն երգով կը գիմաւորեն յոգջունել զանոնք: «Եղբարք եղբարք եմք մեք, ընդ անտեղօք ինչ կայ սիրուն, քան զանձկալի եղբարք անուն... Մեր Հը.

ատեն զաւակնին ըսէ իրենց որ բան մը
ուզելու իրաւունք չունին . և ունեցած
բաներնէն առանց պայմանի զրկուած են :
Այն ատեն ասոնք աւանդնց դուռը պի-
տի զարնեն որոնց փոքրիկ ժառանգու-
թիւն մը տուին , ասոնք ալ իրենցմէ
առանձնաշնորհեալ եղբոր տունը մա-
տով պիտի ցուցնեն և իրենց հի-
ւանդ , ծեր , անօթի , և դուրս ձգուած
ծնողքը հոն պիտի զրկեն : Եւ իրաւացի
ալ է որ այսպէս ըլլայ : Առաքինի և եր-
կանը սիրտը յարգանքով իրեն քաշող կին
մը Աստուծոյ շնորհած մէկ պարբէն է
զոր աղօթքով պէտք է որ խնդրուի , և
կրօնից անկեղծ գործադրութեամբ :
Արդ ստակի ամուսնութեան մէջ ոչ ա-
ղօթքի և ոչ կրօնքի և ոչ կնկան առաքի-
նութեան խօսք կայ : Այլ միայն Օթի :
Ամուսնութիւնը մեծամեծ պարտքեր կը
դնէ ամուսնացեալոց վրայ , փոփոխակի սէր ,
իրարու պակասութեանց օգնութիւն և
նեցուկ , կենաց վիշտերու մէջ օգնու-
թիւն և պաշտպանութիւն ընտանեաց ,
խնամք , դաստիարակութիւն տղայոց ,
կրկանը կողմանէ (սիրով բարեխառ-
նեալ) սահմանեալ իշխանութիւն , պատ-
կառելի հնազանդութիւն կնոջ , կամաց
համաձայնութիւն , բարի օրինակ իրա-
րու վրայ , դուժ և իրարու համար անձ-
նանուիրութիւն : Այս ամէն օրուան և
ամէն վայրկեանի պարտականութիւննե-
րը անհնար է 'ի գործ ածել առանց Աս-
տուծային շնորհիւ որ ամէն սրտերը կը
պատրաստէ և զանոնք այնպիսի զգաց-
մամբ կըլեցընէ ուստի կ'ընան յարգանք և
քրիստոնէական սէր , որ սորվեցնէ զէշ
միտումները ջնջել , բնութեան պոկա-
սութիւնները շտկել , վիշտերը ուրախու-
թեամբ կրել , որ հպարտութիւնը և
բարկութիւնը կ'անհետնէ , որ հակառակու-
թեանց մէջ համբերութիւն կ'ազդէ և
թշուառութեանց ու աղքատութեանց
մէջ երկայնամտութիւն : Ամուսնից ,
իրենց կենացը մէջ , պէտք է որ բոլոր այս
տրամադրութեամբք զինեալ լինին : Ուս-

տի Աստուած , որ ամենայն վիճակի հար-
կաւոր եղած միջոցները պատրաստած
է զանոնք աղէկ կատարելու համար , խոր-
հրդոյ կարգին բարձրացուցեր է . որպէս
զի ամուսնացողք ունենան այն բազմա-
թիւ շնորհքները որոնց կապեալ է իրենց
ընտանեաց երջանկութիւնը : Բայց որ-
պէս զի ամուսնութեան խորհուրդը իրեն
յատուկ եղած շնորհիւ գործադրուի ,
ուստի ամուսնիք կ'պարտաւորին վայելուչ
պատրաստութիւն մը , խղճի մաքրութիւն ,
զիտաւորութիւն ուղղութեան և ապ-
րել ըստ Աստուածային օրինաց սուրբ
վիճակի մէջ : Արդ անոնք որ ամուսնա-
նալով միայն Օթի կ'փնտրեն , պաշտօն
մը ունենալու , դեփններ գնելու , կամ
վաճառականութիւն մը հիմնելու համար
անփոյթ կըլլան խորհրդոյ շնորհքներն
ստանալու : Ամուսնական անպարկեղին
մէջ առաջին քայլերնին սրբապղծու-
թեամբ մը կրկսին : Ամուսնութեան
որհնութիւնը իրենց նայելով ուրիշ բան
չէ բայց եթէ սովորութիւն մը նուիրա-
կան եղած և նշանած աղջկանը համար
զիջմամբ ընդունուած նուիրական պարտք
մը : Երբոր երիկ մը կնիկը միայն ստակի
համար կը բռնէ , ամենեկին հոգը չըլլար
այն կնիկանը հաճոյ երենալ և զանի եր-
ջանիկ ընել , մէջ մը որ ստակը ծոցը զը-
նէ : Երբոր ամուսնիք միայն ստակը դի-
տեն , իրենց զաւակունքը կըլծելու և ա-
նոնց վարպետներ տալու , հարկաւոր ե-
ղած ծախքը կ'իննայեն , այն ատեն ալ-
ղած ծախքը կ'էշ ձրքերուն կ'նուիրեն
ղայք ալ իրենց գէշ ձրքերուն կ'նուիրեն
խնդիրնին : Ա'երջապէս , ծեր ծնողք ,
իրենց զաւակացը հարուստ տեղեր զըտ-
նելու համար ունեցածներէն կըզրկվին :
Երբոր տղաք կը կարգես , անոր հա-
մար ամէնէն խելօք և քրիստոնեայ աղջկը
ուզէ : Երբը հարստութեան նայէ :
Քաջաբարոյ , առաքինի , կրօնասէր երի-
տաւարդն ալ աղջկանդ համար ամենէն
լաւ բանն է :

Թագաւոր Պարտիզոնական

ԽՄԱՍԳԻՐ—ՏՆՕՐԷՆ

Ա . ՃԷՎԱՆԻՔԱՆԸ

Ա . ՀԱՄԱԶԳԱՅԷՆ ՏՊԱՐԱՆ